

HET VREDESPALEIS ¹⁾

door

NANNIE VAN WEHL.

An 't begin van den Scheveningschen Weg, evenvoorbij de Anna-Paulowna-straat, en aan die zijde van den weg, verrijst het gebouw uit den grond, dat het Paleis van der Vrede zal worden. Groot en machtig is reeds de aanblik ervan, indien men het te aanschouwen krijgt door de openstaande deuren van de heining om het bouwwerk heen.

In het park Zorgvliet ligt het. 5 HA van dat park gaf het Rijk ten geschenke aan de Carnegie-stichting.

Men zal zich nog herinneren, dat in 1898, op aandringen van Nicolaas II, Czaar aller Russen, de Eerste vredesconferentie in den Haag werd samengeroe-

pen. Het voornaamste besluit, ter Conferentie genomen, was de stichting van een Permanent Hof van Arbitrage in den Haag. Dit Hof werd gevestigd in een der oude heerenhuizen op de ~~Prinsengracht~~ ^{Prinsengracht}. In menig tijdschrift is ~~er nu~~ door de fotografie vereeuwigd.

Toen deze stichting, eenmaal een feit was, werd de staalkoning Andrew Carnegie, de millionaire, „die arm begeert te sterven” er door bewogen, een som te geven aan de Nederlandsche Regeering, om daarvoor het Hof van Arbitrage van een Bibliotheek te voorzien.

¹⁾ Gegevens ontleend aan de rede van den ingenieur-architect van der Steur, gehouden op de buitengewone vergadering van het Kon. Instituut van Ingenieurs, ter eere van de Vereeniging van Luiksche ingenieurs, die het Vredespaleis kwamen bezichtigen.

Voorgevel van het in aanbouw zijnde Vredespaleis te 's Gravenhage. Architecten: L. M. Cordonnier en J. A. G. van der Steur.

Ontwerp van den Franschen architect L. M. Cordonnier te Rijssel, bekroond met den eersten prijs.

op de hoogte zal zijn van al, wat de Raad van Beheer nog aan plannen heeft met het park en den omtrek, de critiek zeer zeker verscheidene tonen lager zal hebben te zingen.

En meneer van der Steur, de bekende ingenieur-architect, kan het weten, want hij wijdt zich geheel aan den bouw van het Paleis en de verdere uitvoering der plannen van den Raad van Beheer.

Den grond had men dus, nu moest het ontwerp van het gebouw er komen. Daartoe werd in 1905 een prijsvraag uitgeschreven.

Cordonnier uit Rijssel won den prijs. Toch, het gebouw, dat daar aan den Scheveningschen Weg verrijst, is niet meer het gebouw, zooals Cordonnier het ontwierp. Wijzigingen bleken noodig, de eene verandering bracht de andere mee „et petit à petit il en surgit un tout autre édifice”, zooals meneer van der Steur den Luikenaars vertelde. Carnegie belastte thans Cordonnier met de uitvoering

van het werk, naar zijn eigen, doch gewijzigd idee, onder voorwaarde, dat hij zich zou associeeren met een Hollandsch architect, dien hij zelf mocht uitkiezen, doch wiens benoeming goedgekeurd moest worden door den Raad van Beheer.

En Cordonnier riep den bekenden Haarlenschen ingenieur-architect van der Steur uit zijn belangrijke praktijk, en van der Steur gaf deze praktijk geheel op — zetelt sedert in een der kamers van het Bultenpaleis (officieel genaamd Buitenrust, in de onmiddellijke nabijheid van het Vredespaleis) en volbrengt de heerlijke taak om zulk een bouwwerk zóó te helpen leiden. En om den gang van zaken te bespoedigen benoemde de Raad van Beheer nog Knuttel, den rijksbouwmeester, en Muysken, den architect, om mede te helpen bij het toezicht op de uitvoering. Heel wat Hollandsche namen zal het Vredespaleis voor de gansche wereld doen weerklinken!

In het begin van 1907 waren de voo

Teneinde tot de uitvoering van zijn plan te geraken, beraadslaagde Carnegie met een der Amerikaansche afgevaardigden ter eerste Conferentie, en met den gevolmachtigden gezant der Nederlanden te Washington. En Carnegie breidde zijn oorspronkelijk plan nog uit: thans wenschte hij een kapitaal te geven, om het Permanent Hof van Arbitrage een waardig verblijf te verschaffen. Dit kapitaal schonk hij den Staat der Nederlanden, met duidelijke uiteenzetting van zijn bedoelingen. Het kapitaal bedroeg 1 500 000 dollars.

Nederland benoemde een Administratief Comité en een Raad van Beheer der stichting Carnegie. Deze Raad van Beheer staat onder toezicht van negen Nederlanders: den minister van Buitenlandsche zaken, dien van Justitie, van Financiën en van Waterstaat, de presidenten der Eerste en Tweede Kamer, den vice-president van den Raad van State, den president en den procureur-generaal van den Hoogen Raad.

De eerste leden van den Raad van Beheer waren: Jhr. van Karnebeek, Jhr. de Savornin Lohman, Jhr. van Citters, Jhr. Ruysenaers en de Heer deBeaufort. Jhr. Citters werd later benoemd tot commissaris van de Koningin in Gelderland en vervangen in den Raad van Beheer door den Heer Patijn.

Voor al aan deze uitgelezen verzameling, vooral aan den voorzitter Jhr. van Karnebeek, heeft de wereld 't te danken, dat zij *toch* haar vredespaleis krijgt, ondanks alle hinderpalen, die te overwinnen waren.

Dat ik dit alles zoo uitvoerig meedeel, is alleen om eens te laten zien, hoe veilig Andrew Carnegie's schenking is, hoezeer de Nederlandsche Regeering alles gedaan heeft om de zaak op hechten grondslag te beginnen.

Het eerste werk van den Raad van Beheer was thans het kiezen van een plaats, waar het Paleis verrijzen zou. En dit eerste werk was reeds een zwaar werk.

Van alle kanten kwam men met aan-

wijzingen aandragen. Er waren er, die het Paleis op het Alexanderveld wilden hebben, of op het weiland van Gravin van Bylandt, aan den Wassenaarschen Weg. Er waren er, die het ver weg in de duinen wilden hebben, op den Musschenberg. En er dan rondom groepeeren gebouwen van den meest uiteenlopenden aard, doch allen van internationale strekking. Twee idealisten — den Haag herinnert zich dat alles nog precies — gingen zelfs op weg naar Carnegie, teneinde hem te bewegen mee te werken tot dat plan, en daar ver in de duinen een Wereldhoofdstad te stichten.

Carnegie was te oud en te wijs, om nog zóó idealistisch te zijn — tenminste — van het plan kwam niets, en we dwalen nog rustig door de duinen, waar we al zoo iets als een modern Babel verwacht hadden, met spraakverwarring en al —

Toen viel de keuze op een gedeelte van het Park Zorgvliet. Zooals reeds gezegd is: 5 HA grond gaf de Nederlandsche Regeering ten geschenke aan de Carnegie-stichting, en die 5 HA kostten Haar 700 000 gulden. De Regeering gaf zeker hiermee der gansche Wereld te kennen, dat 't Haar ernst was met Hare sympathie voor de Vredes-idee.

Later kocht de Raad van Beheer nog 1½ HA grond erbij.

Nu had men al zijn zoeken en moeite beloofd. Welk een terrein! Welk een gelegenheid!

In de stilte van het hooge hout komt het Vredespaleis te liggen. Buiten de stad, en toch zoo dicht bij haar centrum, zoo uiterst gemakkelijk te bereiken, 't zij per tram, per rijtuig of auto.

Natuurlijk heeft de keuze van 't terrein ook heel wat aanmerkingen uitgelokt. Ik stel me zoo voor, dat die vooral gekomen zijn van hen, die belang hadden bij den verkoop van een der andere, indertijd genoemde, terreinen. Doch meneer van der Steur heeft den Luikschen ingenieurs verzekerd, dat, wanneer eenmaal het al voltooid zal zijn, en het publiek daarmee

bereidende maatregelen zoowat genomen. Het „Bouw bureau van het Vredespaleis” werd ingericht in het huis om den hoek van den Scheveningschen Weg, waar vroeger, toen Zorgvliet nog aan de Groot-hertogin van Saksen—Weimar hoorde, de intendant woonde. Thans is het Bouw bureau dan overgebracht naar het Bultenpaleis.

En de architecten zetten zich aan het werk.

In de prijsvraag was geëischt de ontwerpen voor een verblijf voor het Permanent Hof van Arbitrage, en voor een gebouw, dat dienen zou als Bibliotheek.

Cordonnier had er twee gebouwen van gemaakt, maar thans werkte men deze beide gebouwen tot een enkel om, en zette vier vleugels aan een binnenplaats. Langs den voorgevel bevindt zich de „Salle des Pas perdue” of wachtzaal. Deze is 45 M. lang en 10 breed. Rechts vindt men de groote zaal van het Gerechtshof, de kern van het Vredespaleis dus, benevens raadzaalen een antichambre en verscheiden dienstvertrekken; links een kleine zaal voor het Gerechtshof, weer raadzaalen en de griffie.

Kon ik dit alles maar met foto's verduidelijken! Doch die krijgt men niet los, al gaat men zelf erom vragen in het Bultenpaleis!

Midden in den imposanten gevel bevindt zich de hoofdingang. Recht daartegenover stijgt de escalier d'honneur omhoog en voert naar de vergaderzaal van den Administratieven Raad van het Permanent Hof. Hieromheen liggen de appartementen voor den president, den secretaris-generaal en de andere secretarissen. Ook liggen hier de kamers voor de beampten en de werkkamers voor de griffiers.

Deze appartementen zijn ook langs diensttrappen te bereiken.

Gelijkvloers bevinden zich verder nog de volgende zalen, behoorende tot de Bibliotheek: Leeszaal, Kaartenzaal, werkkamers voor den Bibliothecaris en zijn

helpers, beamptenvertrekken en eenige vertrekken, beshikbaar gehouden voor den Raad van Beheer. De heele eerste etage van de Bibliotheek is bestemd voor de boeken.

Toen had, tijdens de tweede Vredesconferentie, de plechtige eerste-steenlegging plaats door den voorzitter, gezant van Rusland, graaf Nelidoff. Hij heeft de voltooiing van het Paleis niet mogen beleven!

Den Haag herinnert zich die plechtigheid nog — hoe er gezongen werd door een koor en solisten — en hoe later de eerste steen weer werd opzij gesjouwd. De plechtigheid had plaats gehad, omdat de tweede Vredesconferentie nu net bijeen was, maar aan *steen*en leggen was men eigenlijk nog lang niet toe. Het werk moest nog geheel aanbesteed worden.

Nollen en Heymerink, uit den Haag, kregen de opdracht voor het grondwerk en de fundamenteen, Boersma, de jonge, energieke, reeds overal bekende Haagsche aannemer, die den Haag met zoo menig fraai gebouw heeft opgeluisterd, werd uitgezocht voor den verderen bouw. Onmiddellijk hierna werden de onderdeelen van den bouw aanbesteed. Braat, te Delft, zorgt voor de centrale verwarming, Bege mann uit Helmond heeft de ijzerwerken voor zijn rekening; de Rotterdamse Steenhouwerij doet, wat er voor haar te doen is aan 't Vredespaleis, en Willem Brouwer, uit Leiderdorp (ik hoef er dien plaatsnaam ternauwernood bij te zeggen) zorgt voor het terra cotta van den binnenhof.

Om U eenig denkbeeld te geven van de massa's materialen, die daar aan den Scheveningschen Weg verwerkt worden, noteer ik even: 13000 000 baksteen, 1850 M³. zandsteen van Obernkirchen, 680 M³. graniet, 1400 M³. kalksteen, 8000 M³. beton voor de fundamenteen, 6500 M³. leien voor het dak, 150 000 KG. lood voor goten.

Hebben die cijfers U niet zóó verveeld,

dat ge den moed mist me verder te volgen bij een beschrijving van gevel en interieur? Ik hoop van niet, en waag het er op. —

Baksteen is het voornaamste materiaal van den bouw, onze eigen, mooie baksteen. Op een fundament van Noorsch graniet heeft men de gevels gemetseld in Leid-schen baksteen. Ze wisselen af met den Obernkirchener-zandsteen, gebruikt voor de ramen, kozijnen en versieringen. Het dak wordt van leien uit Wales, die een prachtige, grijze kleur zullen vertoonen.

Reterea, de leeraar aan de Amsterdam-sche Kunstnijverheidsschool, beeldhouwt al de Obernkirchener steen, die in kwistigen overvloed over den gevel verspreid is.

De binnenplaats zal een juweel worden, van terra cotta en witten steen. Nooit tevoren is hier te lande het terra cotta in zulk een hoeveelheid aangewend bij een bouw. Het zal de moeite waard zijn, het effect ervan te komen bezien — dit nationale product zal zich hier een schitterenden naam verwerven.

Binnen zullen de muren voor het grootste deel van marmer zijn, in allerlei kleuren en rijk bewerkt. De groote zalen zullen een lambrizeering krijgen van eikenhout ter hoogte van 3 Meter; hooger zullen ze uit Fransche kalksteen bestaan.

De groote zaal voor den Administratiev Raad, gelegen boven aan de Eeretrapp, zal uitgevoerd worden in palissanderen satijnhout. Deze zaal toch zal voor gordijnen, stoelzittingen enz. krijgen de prachtige, geborduurde zijde, aangeboden door de Keizerlijke Japansche Regeering. Zoo harmonieert de wandbekleding dan met meubels en gordijnen. De vertrekken, die meer voor den Dienst bestemd zijn, worden afgewerkt met teakhout, aangevoerd uit onze Koloniën.

Nu we reeds over het Japansche geschenk gesproken hebben, kan het volgende er zich licht bij aansluiten.

Het was tijdens de tweede Vredesconferentie in 1907 gehouden, dat men op aandringen van baron d'Estournelles de

Constant, gezant van Frankrijk, het volgende besluit nam:

„De Conferentie spreekt den wensch uit, dat elke Regeering, deelnemende aan de Conferentie, bijdraagt tot den bouw van het Vredespaleis, door te zenden, in overleg met de architecten, materialen voor den bouw, voor de versiering, of kunstvoorwerpen, die materialen of die kunstvoorwerpen; vertegenwoordigende op zijn eigenaardigst de nationale nijverheid, zoodat het Vredespaleis, uitdrukking van den Wil, van de Hoop der gansche wereld, opgebouwd zal zijn van de bouwstoffen uit alle landen.”

Toen beloofde:

België, de ijzeren en bronzen deuren voor den Hoofdingang, en drie bronzen deuren voor de Salle des Pas perdus;

Italië: het wonderschoone marmer van Pavonazzo, geel voor de zuilen en pilasters, wit voor de zuilvoeten en kapiteelen, dit geschenk kwam het eerste aan;

Frankrijk: een gobelin voor de kleine Gerechtszaal, en een decoratieschildering voor de groote.

Zweden en Noorwegen zonden reeds een aanzienlijke hoeveelheid gehouwen graniet.

Engeland laat vier groote, geschilderde ramen maken voor de groote Gerechtszaal. Bij den opgang van de Escalier d'honneur komt een monument te staan, verheerlijkende den Vrede. Dit is een geschenk van de Amerikanen. Mexico zendt onyx voor de trapleuningen van de Escalier d'honneur en voor de versiering van kamervanden.

Denemarken laat een porceleinen fontein maken voor de binnenplaats, en Duitschland zal het monumentale hek rondom het park smeden.

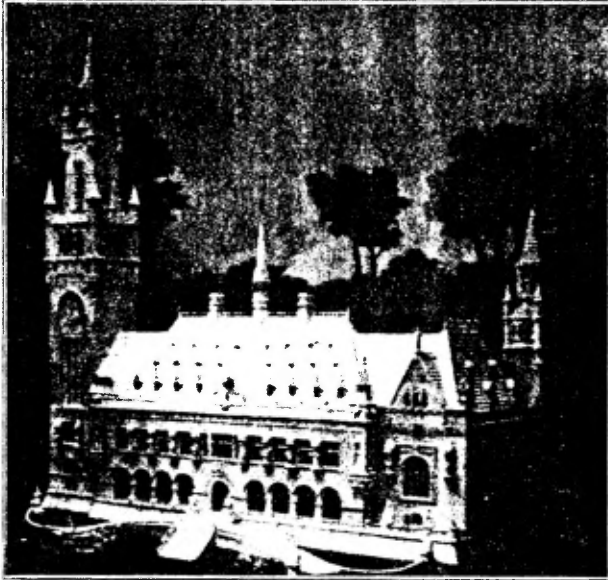
China heeft reeds vazen gestuurd, magnifieke cloisonné's, Rusland een reuzenvaas van jaspis, Japan zal het bovengenoemde borduurwerk zenden. Oostenrijk geeft bronzen en kristallen girandoles *) voor de groote vestibule en waar-

*) Groote kandelaars met verscheiden armen.

schijnlijk zorgt Zwitserland voor de klok in den grooten toren. Holland schenkt zeven geschilderde ramen en geeft bovendien nog vier schilderijen van Ferdinand Bol in gebruik, terwijl het immers den grond ook al schonk?

En zoo ben ik klaar met de taak, die ik mezelve gesteld had: het lezerspubliek

van *Morks Magazijn* te vertellen van wat daar geschiedt langs Huyghens Ouden Weg. In 1913, wanneer Holland het eeuwfeest zijner Onafhankelijkheid viert, hoopt men het Vredespaleis in te wijden. Moge dat zoo zijn. En moge tot verwezenlijking komen het Ideaal, waar het Vredespaleis het welsprekend symbool van is!

Het Vredespaleis in suikerwerk,
door H. B. van der Heijden, Stationsweg, 's-Gravenhage.

MAANNACHT,

DOOR

H. E. ELISE BERENDS.

Toen de avondstemmen vergleden
En nacht kwam, ben ik gegaan,
Waar sterrekens straalden in vrede
En zilveren lichte de maan.

Ze dekte met blanke stroomen
Het water en 't wijde veld,
Waar zwijgend stonden de boomen
Als wachters op rij gesteld.

Het dorp en de menschen sliepen,
En stilte was overal
Gods Engel op blanke wieken
Droeg henen de smarten al.

En zacht, van zware banden,
Mijn ziel ontbonden en vrij,
Werd als de wijde landen,
Zoo licht, zoo stil, zoo blij.